
IGNASI MASCARÓ

APROXIMACIÓ A LA PARTÍCULA *IDÒ*, VALORS I MELODIES*

—(Montserrat) *Allò que hi veia vostè no eren calces.*

—(Xec) *Idò, què?*

—*Eren mitges.*

—*Ben senceres!*

—*A Barcelona, tothom en diu mitges; i les calces són calçons, és el seu nom.*

(de *L'amo en Xec de s'Ullastrar*)

INTRODUCCIÓ

La partícula *idò*, històricament emparentada amb el *doncs* del català general (el *donc* francès, *donc/doncs* occità antic, i el *dunque* italià), semànticament amb un valor bàsic consecutiu, no ha merescut el tractament sistemàtic que li corresponia atesa la seva potència i versatilitat en la llengua col·loquial de les Illes Balears. Àmpliament usada en la llengua oral, l'*idò* es compta entre aquell nombre d'endemismes lingüístics que «tenen anomenada» i que són sentits com a particularment propis, fins i tot solen provocar comentaris més o menys pintorescos entre els parlants del català continental.

Fa uns anys, permeteu-me l'anècdota, una barcelonina, poc temps després d'establir-se a Ciutadella de Menorca, va muntar una botigueta, un comerç que va

(*) He d'agrair molt cordialment alguns suggeriments, esmenes i comentaris que he rebut de Gemma Rigau, Brauli Montoya, Gabriel Bibiloni, i molt en especial de Pilar Prieto, una directora sempre atenta i disposada. Tanmateix, com sol dir-se, només a mi mateix s'ha d'atribuir la persistència en l'error.

retolar *IDÒ*, vull creure que es deia així, com es podria haver dit *al·lot* o *moix*, és a dir, mots locals que criden l'atenció i fan gràcia al visitant. No són pocs els qui coneixem parlants continentals que ens parodien amb un ús omnipresent de l'*idò*, no sempre encertat: l'esforç, siguem generosos, s'agraeix. Ara mateix, una pàgina web invoca el mateix nom, i una revista, i una botiga... —ja ho dèiem— com a signe diguem-ne de menorquinitat, o potser balearitat.

Si l'anècdota té algun valor (ben sovint les paròdies i els escarniments contenen elements inconscients ben prou aprofitables) podria ser tant per una pretesa singularitat de la partícula, com per la consciència, certa o errònia, que no tenim un clar paral·lel en els parlars del català continental.

Que l'*idò* és especial i que «serveix per a moltes coses» és una idea molt arrelada que forma part de la cultura lingüística popular, i que sovint s'ha fet present en articles de premsa generalment amb to festiu.

La cosa no és gens original: moltes llengües, o dialectes, exhibeixen el que creuen que són singularitats, sovint presentades com a quelcom únic i intraduïble. Així, sense anar molt lluny, les partícules modals de l'alemany, multivalents, amb matisos de significat no sempre a l'abast primerenc de l'aprenent. Però també és el cas que dialectes o llengües siguin parodiades per l'ús de formes singulars i omnipresents, és l'estil dels argentins, el *you know* dels anglesos.

En el nostre cas s'hi podrien afegir comentaris d'un cert interès sociolingüístic: la freqüència amb què escriptors illencs en llengua castellana, columnistes de premsa particularment, esquitxen els seus textos d'«expressions intraduïbles i molt nostres», entre elles l'*idò*; en tal cas, el resultat és sempre molt divers, facècies enginyoses en uns casos, o prosa entre rància i kitsch en altres. Aquí l'antologia, *florilegio* més aviat, seria llarga.

Estudiar aquesta partícula és conèixer-ne millor els usos i classificar-los, fer-ne una adequada descripció gramatical (que aquí serà una primera aproximació, amb la sospita que caldran noves versions de l'empresa). Encara que molt lateralment, algú altre podria estar interessat a tenir més informació i arguments en la qüestió normativa; així, no és infreqüent sentir algú que diu «jo no escric mai *doncs*, escric sempre *idò*», afirmació que pressuposa que ambdues partícules són equivalents. Una tal posició s'ha d'entendre a partir de la voluntat dels escriptors i escriptors illencs de bastir un estàndard balear més enllà de tota disputa sobre la unitat de la llengua, la qual cosa sol aparèixer com una negociació amb receptaris més o menys personals, «tu que

escrius —sentim a dir— *qualcú, colcú o algú?*», «empres *idò* o *doncs?*».¹ A les Illes la prosa formal, estàndard o literària, fa un ús de l'*idò* molt limitat, per no dir que és absent a nombrosos autors. Així, en trobam que combinen els *doncs/idò* de forma molt esperable: el *doncs* en el cos de la prosa del narrador i l'*idò* en els diàlegs quan aquests representen la parla espontània i dialectal.² Hi ha més possibilitats o gradació de registres, posem el cas d'un escriptor que fa ús de l'*idò* en articles de premsa local, però se n'absté en prosa assagística de més àmplia difusió.

Les referències gramaticals a l'*idò* s'han centrat bàsicament a mostrar la diferència de registre enfront a *doncs*, i més encara a assenyalar les interferències amb valors causals, considerats incorrectes, enfront als valors consecutius més genuïns. Els diccionaris bilingües, d'altra banda, han expedit la qüestió amb un *idò*, cast. *pues*, sense pretendre de cap manera una anàlisi contrastiva, que tampoc no sol correspondre als models lexicogràfics més establerts. Tant un aspecte com l'altre merexerien una ampliació, però no és aquest ara mateix el nostre propòsit. Vet aquí (Alomar & Melià 1999: 93), tanmateix, un exemple del que podem trobar:

La conjunció *doncs* presenta col·loquialment a les Balears la forma *idò* (a Eivissa fins i tot se sent *do*). Aquesta forma procedeix de l'emmudiment de la consonant velar *c*, de la unió de la conjunció *i* amb *doncs* i de la posterior creació d'un singular de la forma resultant *idons*, segons <https://www.wikipedia.org/wiki/Id%C3%B3> i <https://www.wikipedia.org/wiki/Id%C3%B3>.

Register for free at <https://www.scipedia.com> to download the version without the watermark

Entre la sociologia i la gramàtica tindríem també la interferència amb el *pues*, molt present a les Illes. Interferència i convivència. Gabriel Bibiloni, de la Universitat de les Illes Balears, em féu, entre altres, el comentari següent en comunicació personal i escrita:

Una cosa que crec que seria altament interessant és mirar com incideix damunt tota aquesta realitat que tan bé descrius el castellanisme *pues*. Potser això és una visió mallorquina, perquè a Mallorca el *pues* fa furor. Quins valors agafa el *pues* i amb quins no pot entrar en combat. Hi ha un *pues* molt usat que té un valor que tu dius marcador de continuïtat: «i quan va arribar sa mare, pues, ningú no sabia què havia de dir». No estic segur si aquest *pues* correspon

1. El professor Gabriel Bibiloni, fent una ressenya del primer film doblat a Mallorca (blog personal, maig, 2008, dins <<http://Bibiloni.net>>) i avaluant els encerts i desencerts, escrivia: «També tractant-se d'un estàndard, crec desafortunada la forma *idò* que apareix repetidament. Seria molt més encertat d'introduir la variant estàndard *doncs*.»

2. Així m'ho fa veure una petita immersió entre autors contemporanis, que de moment no ampliaré. Curiós tanmateix el comentari personal que em fa un conegut escriptor, ben publicat i llegit: «S'*idò* no el trobaràs si no hi ha diàleg, s'*idò* el trob molt localista, i no és polític, no em sona bé».

a un *idò* tradicional (almenys a Mallorca aquest *idò* el veig dubtós; o potser és una qüestió de proporcions). Sí, en canvi, que veig que amb aquest valor entra molt el *doncs*.

(15 de febrer de 2009)

La meua resposta, probablement molt temerària, deia:

El *pues*. Uii! no em sembla fàcil. El nostre *idò*, suposadament tan ubic, ha perdut vigor, em sembla, en el discurs oral espontani, no tant en el diàleg. Si escoltes la prosa oral, torrencial, d'un Artur Mas en entrevista te n'adones de la sobrepresència de *doncs* discursius, continuatius, que a les Illes abans eren *idò* i ara són *pues*.

No estic segur, però he observat que parlants que espontàniament quasi no empren *pues* ho fan davant un micro: la formalitat, oral en aquest cas, vol evitar les pauses i a vegades em sembla que el *pues* és quasi mètric, és a dir, una pausa plena de molt difícil atribució gramatical, sintàctica o semàntica. De fet, crec que el *doncs* també a vegades sembla mètric, entenent per tal cosa: un patró accentual, i secundàriament melòdic, que queda coix i cal refer. Crec que seria interessant buidar massivament textos orals espontanis i comprovar-ho: la localització sintàctica dels *pues*, però, també la mètrica i accentual. Vull dir, anar més enllà de la cosa normativa.

Si en la llengua escrita l'*idò/doncs* mostra diferències de registre o de tipus textual (un article de premsa *vs.* un assaig) en la llengua oral la cosa és més clara. En llengua formal llegida, diguem-li estàndard, podem sentir el *doncs* (com sentirem l'article literari, *el/la*), però rarament en parla espontània, fins i tot la més acurada i que s'atengui a un alt grau de netedat normativa. Tot plegat, tanmateix, aquests darrers comentaris són apunts que exigiran en el futur confirmació i, sobretot, suport estadístic.

Encara una mica més: la idea d'equivalència, o simetria, té un interès lingüístic innegable. La idea de Saussure que «la langue n'est pas une nomenclature» és encara avui quelcom que cal desmuntar diàriament, la presumpció que existeixen conceptes preexistents, més o menys universals, i que aprendre un idioma és aprendre formes, on diu «cavall» direm «Pferd» o «horse», i s'ha acabat! Entre nosaltres, aquesta idea guaita de forma persistent en el moment de bandejar un barbarisme, «i si no puc dir *desde luego* què he de dir?» suposant una vegada més que el *desde luego* castellà ha de tenir alguna clara simetria amb partícules catalanes. En qualsevol cas, i sense saber si tot l'anterior té algun interès, determinar si *idò* és sincrònicament *doncs* és només un aspecte de la qüestió, i no la que ara més ens interessa aquí.³ Val a dir que si la

3. Per a goig dels parlants illencs (per no esmentar la satisfacció dels defensors, no necessàriament secessionistes, de les dites modalitats insulars) la darrera edició del diccionari de l'Institut d'Estudis Catalans va incloure el mot *idò*, on es limita a dir *idò*, v. *doncs*.

proposta que segueix no va desencaminada, almenys un valor d'*idò* no seria cobert pels valors de *doncs* (vid. *infra* 3.4).

Interessa més tost el seu estatus gramatical, què és, què significa, com és usat en la parla quotidiana, quina és la seva mobilitat en l'enunciat, com es combina, quins són els seus contorns melòdics i quina la seva independència entonativa. L'observació fins avui fa evident que és la llengua col·loquial la que ha conservat i desenvolupat un ventall d'usos que la llengua escrita —ja ho dèiem— recull més limitadament. Més clarament, com a mínim un parell d'usos, valors, difícilment apareixeran en el català, menorquí aquí, escrit. Maria Josep Cuenca (dins Solà *et alii* 2002: 3175) escriu:

Tanmateix, el desenvolupament de la lingüística del text en els darrers anys ha fet créixer l'interès per aquests elements fonamentals en la construcció discursiva, sobretot pels connectors i, de manera més tímida i tardana, per les interjeccions. El fet que una part dels connectors i de les interjeccions es vinculin a textos orals i de registre col·loquial explica, en part, aquest oblit.

De temps, s'ha vist la importància de l'entonació en determinades partícules, que, sense buidar-se de contingut, adquireixen una gran expressivitat amb recursos prosòdics. Si açò ja resulta evident amb les interjeccions, no ho és tant amb formes considerades adverbis o conjuncions. Potser l'alemany,⁴ entre les llengües geogràficament més llunyanes, compta amb una tradició gramatical que explora el valor de partícules lligades a l'entonació; sense anar més lluny, tampoc no em vull estar de citar un autor estimat, Dwight Bolinger, amb un llarg capítol dedicat als valors i entonacions del *well* anglès.⁵

Register for free at <https://www.scipedia.com> to download the version without the watermark

DOS MOTS SOBRE L'ETIMOLOGIA

L'etimologia de *doncs* no sembla conflictiva. Ben altra cosa seria poder resseguir la formació històrica d'*idò*, en bona part una tasca impossible, atès que el corpus de textos dialectals col·loquials és molt limitat. Ja ho dèiem, *idò* té parents romànics més o menys propers (*donc*, *dunque*) però l'estudi comparatiu depassaria de molt la idea

4. Tenc entès que és una referència fiable Helbig-Buscha, *Deutsche Grammatik*, Leipzig, 1986, 486 ss. En dona una idea l'encapçalament: «Die illokutive Funktion der Partikeln».

5. L'interès del nord-americà ve de més lluny: en la seva coneguda compilació *Intonation* (Penguin, 1981) ja hi figuren les partícules modals alemanyes lligades a l'entonació, l'article és de Maria Schubiger (pp. 175-193).

de la present aproximació. És ben sabut que els romanistes han parlat de la massiva pèrdua de les grans partícules del llatí (l'*ut*, per exemple), mentre que d'altres es reorganitzen; el que trobam és la fusió de partícules temporals i consecutives, un *dann* passat a *denn*, com ja havia assenyalat Friedrich Diez per al germànic:⁶ «[...] ähnlichen Übergang, *dann-denn*, von der Zeit zur Folgerung zeigt Spanisch *pues* und *luego*». Vet aquí el més interessant de tot plegat, temps és seqüència, posterioritat és conseqüència, un TUNC temporal, com un *entonces*, passat a consecutiva.

Joan Coromines (*DECLLC*) es refereix a l'*idò*, com era d'esperar, dins l'entrada que dedica al *doncs*, «un mot comú a l'occità, al francès i a l'italià». Tindríem, segons l'autor, una forma immediata DUNC, resultant d'un nus o acumulació que es va produir en llatí vulgar entre les tres partícules del llatí clàssic TUNC ('llavors'), DUM ('mentre') i TUM ('doncs', 'ara bé', 'llavors'), i més avall, invocant Schuchardt, hi afegeix el DONEC «La conclusió a treure'n és que hi ha ací una qüestió inter-romànica».

Diu Coromines:

En fi, és sabut que a les illes s'ha creat modernament una forma singularitzada, *dò*, partint de la pronúncia *do(n)s* del català oriental, presa com un plural, i amb l'eliminació de la *-s* ajudada per la fonètica sintàctica (*idos m'agrades* > *idò m'agrades* [...]) l'aglutinació de la copulativa deu haver fet que *idò* hagi esdevingut la pronúncia àmpliament predominant a totes tres illes.

Register for free at <https://www.scipedia.com> to download the version without the watermark

L'Alcover-Moll (*DCVB*), per la seva banda, va més enllà en l'entrada de *doncs* i la seva classificació. Res no diu, però, si l'*idò* ha modificat o incorporat algun altre valor i es limita a explicar la seva forma fonètica. Fet i fet, no podem parlar de l'etimologia de l'*idò*, sinó del *doncs*.

ELS VALORS I LA SEVA EVOLUCIÓ

Per classificar la partícula no hi ha més remei que atendre a l'ús, i és aquí on ens trobam amb valors unes vegades elusius i uns altres amb valors supraoracionals, que són els que sovint s'escapen a la detecció i posterior classificació. D'entrada, dues consideracions: crida l'atenció que no existeix un *idò* narratiu, o és poc present; l'*idò* és majoritàriament conversacional, interactiu, és pregunta o és resposta, i el que podríem

6. *Etymologisches Wörterbuch der Romanischen Sprachen*, 1853, p. 129.

qualificar de narratiu se'ns apareix de forma molt limitada. D'altra banda, al costat d'usos sintàctics classificables en l'àmbit de la coordinació/subordinació, sembla que l'*idò* es comporta alhora com a interjecció. L'*idò* sembla mostrar una evolució des de valors proposicionals a valors textuais, fins arribar a valors expressius com a interjecció.⁷ En tots els casos, un *i-dò* amb dues síl·labes permet excursions melòdiques que no són possibles amb els seus parents monosil·làbics.

Pel que fa a l'àmbit de recerca, em limitaré a parlar de l'*idò* a Menorca, per una qüestió de rigor. Tot i saber que el mot és d'ampli ús a les quatre illes habitades, i que probablement els usos són compartits, només estic en condicions d'observar amb una certa profunditat l'ús que se'n fa a Menorca. D'altra manera, que siguin els germans de les altres illes que, si és el cas, completin o esmenin el que dic en el present treball. I poden fer més coses: maldar de trobar algun artífici teòric que permeti un tractament unitari dels diversos *idò* que aquí es prenen en consideració, tasca aquesta que correspon a tota voluntat científica ben encaminada.⁸

Quant a la representació entonativa del quadre sinòptic (*v. infra*), s'hi adjunten uns quants contorns processats acústicament, però en la resta he preferit mostrar els contorns en configuracions *in campo aperto*, com diuen els musicòlegs, més simples i visibles, a l'estil ja clàssic del nord-americà Dwight Bolinger. El moviment melòdic, en qualsevol cas, no es estricteament auditiu, sinó que descansa en un processament previ amb programes per a l'estudi acústic de la parla: havia d'esser així; no sempre el que sentim és el que apareix a la pantalla.⁹

Quasi per divulgar la informació, també incloc la transcripció *in vitro* segons el model ToBI (se'n parla a altres llocs d'aquest monogràfic), que pot resultar estrany a algun lector. Es tracta d'un sistema d'anotació prosòdica, H i L (*high, low*, alt, baix, ocasionalment M, *mid*, mitjà) que pretén representar una mena de matriu de les melodies, amb un asterisc que marca el centre de l'accent tonal; una seqüència fonològica que en la realitat física es realitzarà fonèticament de diverses maneres. *In vitro*, perquè

7. Prenc els termes de M. J. Cuenca (2008) quan aplica aquesta evolució a l'adverbi *bé*.

8. És el que fan Ferrari i Rossari (1994), a partir de cinc valors atribuïts al *donc* francès. Per fer-ho els autors arriben a una proposta explicativa, si ho he entès, una mica artificiosa, particularment en el moment de voler integrar els usos interjectius de tipus *allons donc!* En una segona part, contrasten el *donc* francès amb el *dunque* i *quindi* de l'italià.

9. *Pitchworks* i *Praat*.

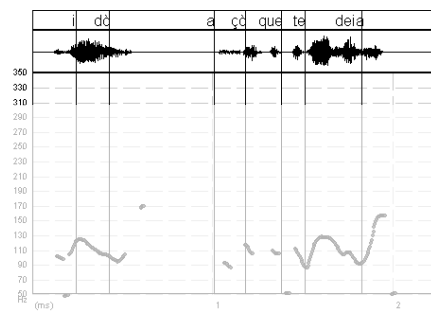
segons es situï l'*idò* en la frase la representació hauria d'incloure altres anotacions.¹⁰ A la darrera fila del quadre un exemple on es realitzaria l'*idò* proposat.

Quadre sinòptic

I		II		III	IV
consecutiu/ marcador discursiu		interrogatiu		interjecció	adverbi afirmatiu
L M%	LH* L%	HL* H%	LH* H%	LH* LM	H*L L%
			dò?		
dò/i	dò	i	o?	dò (o)	i
i	dò	dò	i	i	dò
Si no pots venir, (ascendent)	(...) <i>idò</i> , açò (...)	<i>Idò?</i> Què fas ent?	<i>Idò?</i> Què fas ho?	<i>Idoo!</i> Ja ho fets? Ja pots esperar assegut.	<i>Idò</i> , exacte, éls ho has fet.
Si no pots venir, no venguis, <i>idò</i> (descendent)					

10. El sistema ToBI ha estat adaptat al català per un equip dirigit per la professora Pilar Prieto, de la Universitat Pompeu Fabra, sumant-se així a un ja nombrós grup de llengües que l'han adoptat, almenys en àmbits acadèmics. En trobareu una àmplia informació a <<http://prosodia.upf.edu/atlesentonació/cat-tobi/index.html>>.

Contorn discursiu:

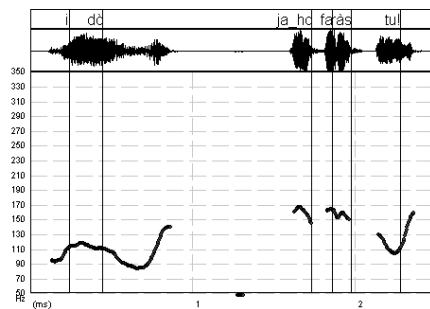

Contorn interrogatiu, en la versió més canònica:

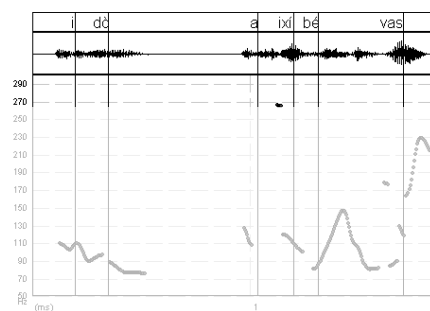

Register for free at <https://www.scipedia.com> to download the version without the watermark

L'*idò* interjecció:

Contorn afirmatiu:

Vegem ara alguns contextos, a partir dels quals proposaré en el que segueix que la partícula *idò* té almenys quatre valors més o menys abstractes que s'expressen amb una clara caracterització prosòdica.

Tots aquests *idò* es troben en la conversa quotidiana, viva i dialectal, i en aquell corpus no molt abundós de prosa que representa suposadament la parla viva dels menorquins, els d'ara o de fa dos-cents anys: les rondalles, el teatre popular, la prosa costumista... De tot en posaré algun exemple: frases pròpies, o sentides enmig del canet, per la ràdio, i prosa escrita dialectal.

Register for free at <https://www.scipedia.com> to download the version without the watermark

I. IDÒ (I) CONSECUTIU (I DISCURSIU)

—Ha plogut tota sa nit.
—Idò, haurà ben regat es ramells.

Es tractaria de l'ús més canònic, més establert, més freqüent, el **valor consecutiu**, il·latiu segons els autors: majoritàriament situat en primer lloc, es podria descriure com a inicial ascendent, i final ascendent o descendent, generalment arrancant des de la línia de base;¹¹ el seu lloc dins la frase pot propiciar la versió descendent, seria el cas d'una apòdosi condicional: «si no pots venir / idò no vénguis», on apareixeria en la fase alta de l'emissió; tendeix a ser prosòdicament autònom, precedit i/o seguit

11. Línia de suspensió, línia de base (*baseline, bottom line*) sostre inferior del camp tonal d'un parlant, aquí on tendeix a morir tonalment la frase en una oració declarativa neutra.

de pausa. Ben pròxim al valor de *doncs*, pel qual seria commutable en molts dels exemples. En la llengua escrita sol aparèixer seguit de coma, la qual cosa remarca el seu caràcter tònic.

Hi ha, però, en la conseqüència genèrica diferències importants d'implicació; en el primer exemple la conseqüència és de tipus lògic, inferencial (si A idò B): en el món que coneixem, si ha plogut, la terra està mullada, i la pluja ha regat els ramells. L'*idò* consecutiu va molt més enllà, com ara en consecucions argumentatives, no basades en antecedents i conclusions necessàries:

—Ha plogut
—*Idò*, en Colau arribarà tard.

Ja no estam en el terreny efecte-causa, causa-efecte. El nostre amic Colau, si arriba a venir, pot arribar tard per molts altres motius. El qui ho diu no està compromès amb la veritat.

—Na Gibette no vindrà.
—*Idò*, jo tampoc, (*idò*)

—Ja són les 8
—*Idò*, no esperem més, (*idò*) partim

—No m'agraden, ses lleties.
—*Idò*, demana ciurons (*idò*).

—Que no vol venir? *Idò*, que no vengui.¹²

—Ai! Quina cremada!
—*Idò*, no ho haguessis tocat!

Intenten localitzar una persona, situació molt quotidiana, si la coneixes, si no la coneixes...

12. Sense entrar en gran detall, aquests usos serien en molts casos commutables per *aleshores* (fins i tot es combinen: A. *Els cinemes avui estan tancats*. B. *Doncs aleshores, haurem de veure què fem*). Seria una de tantes interseccions que es produeixen entre partícules; l'adverbi *aleshores* (< AD ILLAS HORAS) conserva en gran part, ultra els valors consecutius, els valors temporals que estan en el seu origen (*vid. supra*, sobre l'etimologia). Ja ho dèiem més amunt, el mateix ocorre amb l'*entonces* (a partir d'un TUNC, *llavors, aleshores*) de l'espanyol, on es va produir un desplaçament de la posterioritat a la conseqüència, també en el cas de *luego*.

A. Sí que el coneixes, en Tomeu que feia feina de recader...

B. Sí, ara sé qui me dius ! ara el tenc davant.

A. *Idò*, un cunyat seu.

—I vam dir: no mos han dit res, diu: «*Idò*, vol dir que estan sublevats. Però estan sublevats, però no estan massa segurs».

(AADCIB)

En textos més amplis trobaríem *així idò, idò bé, bé idò, bono idò*, que sí que podrien ocupar el primer lloc. El trobam tot sovint en la llengua escrita:

Però la nostra mirada primera és una mirada a la imatge. Vull dir que primer fullejam el llibre, després potser el llegim. Passejam els ulls per l'aspecte més material del llibre, de formes, de colors, de textures. És aquesta una informació primigènia i instintiva que decidirà les passes següents. *Així idò*, abans de llegir els llibres són forçats a ser mirats. El llibre sempre amaga algun secret. El llibre és pensat per ser obert, destinat a obrir-se per la seua pròpia naturalesa [...]

(Xec Florit, *Dues dimensions de Camps i Mercadal*, Francesc d'Albranca, 2002)

1.1. Al costat, o més enllà, de connector consecutiu, o conjunció en termes més clàssics, tenim un valor de connector textual, que alguns autors, segons el cas, anomenen comentador, i altres connector additiu, etc. Tenim aquí el més complex, i freqüent: **marcador-connector discursiu**, conversacional, partícula focal...

El terme **marcadors discursius** probablement s'adiu en la descripció de l'*idò*-1; pertanyen al regne amplíssim de la sintaxi supraoracional, el text. Encunyat per D. Schiffrin (1987), el terme, *discourse markers* en la llengua original, pretén ordenar un conjunt de mots i partícules que contribueixen a la cohesió dels textos, al seu inici, progressió, reformulació, desenvolupament, etc. Per fer-nos-en una idea, inicialment l'autora estudiava onze elements: *and, because, but, I mean, now, oh, so, then, well, y'know*. Per a Josep M. Castellà (1992: 177) el marcadors discursius podrien ser *bé, vull dir, ara, perquè, però, eee, eh?, oi?, no?, saps, m'entens, molt bé*, «i altres mots que caldrà estudiar».

Estam aquí en un tractament de formes que fins fa pocs anys havien rebut escassa consideració, o simplement havien estat preterides. L'anomenada gramàtica del discurs,¹³ amb un enfocament enllà de la microsyntaxi, ha observat la funció intertextual de moltes partícules que no tenen sols un efecte local, abandonades fins

13. *Gramàtica del discurs* (1981) és un títol de Gemma Rigau, precursor en el seu moment dins l'àmbit català. Les fonts són avui prou conegudes, i diverses: el generativisme, la pragmàtica, la retòrica, etc.

aleshores com a petites incorreccions de la llengua oral i col·loquial, o quasi com a «muletillas», dit en un terme ben conegut i mal definit.¹⁴ L'obertura de perspectives ha trobat en la llengua oral i l'anàlisi de la conversa el lloc on els marcadors discursius desenvolupen tot el seu paper.

En pocs casos els marcadors discursius són partícules específiques. Tenim connectors de coordinació, adverbis, interjeccions i gramaticalitzacions diverses esdevingudes marques de progressió discursiva. És el cas del *pues* castellà, amb molt diversos valors, connector causal (*Está enfermo, pues no viene*), adverbí (*No viene. Está, pues, enfermo*) i el de marcador discursiu, *pues* comentador (*Pues no me creo que esté enfermo*), segons diversos autors.

Com sol ocórrer, són múltiples les classificacions proposades per als marcadors discursius. Una d'elles per al castellà, força sistemàtica, la proposen Bosque i Demonte (1999: 408 i ss.).¹⁵ En català, i sota el rètol de *connectors textuais*, en trobam un tractament ampli a Maria Josep Cuenca (*GCC*, Joan Solà *et alii* 2002: 3175 i ss.):

El connector textual és, doncs, l'element que explicita quina és la relació semàntica o pragmàtica que s'estableix entre el contingut global de dues oracions o dues unitats superiors. En el nivell textual, la funció dels connectors no és integrar sintàcticament estructures, com s'esdevé quan formen part d'oracions compostes, sinó que és palesar les relacions de significat entre les unitats del text.

14. Parlar de *muletillas*, de *mots de vici*, etc. ha estat sempre una temptació fàcil. Al s. xvi el gramàtic Juan Valdés, *Diálogo de la Lengua* (1535), ja parlava de «ciertas palabrillas», (*bordones*, els anomena):

MARCIO: [...] con tal que nos digáis qué quieren dezir ciertas palabrillas, que algunas personas en su hablar usan ordinariamente, las quales ni se scriven, ni tampoco me acuerdo oíros las dezir jamás a vos.

VALDÉS: ¿Qué suerte de palabras es éssa? Dezidme alguna dellas.

MARCIO: Aqueste, pues, assí, no sé qué, etc.

I girant full, els estudiants de grec clàssic de certes generacions recordaran la incomoditat del professor en haver d'explicar el sentit de tot un conjunt de partícules (γέ, δέ, γάρ, μέν, οὐν, τέ, ...) que avui reben un tractament discursiu; el desconcert de certs docents arribava fins a recomanar a l'alumne d'oblidar i no traduir les dites partícules. Succeïa que a l'alumne sempre li semblava que «sobraven partícules». Només podia tenir un sentit: la pràctica escolar sovint no va, no anava, més enllà d'un text de quatre o cinc línies, on el valor d'aquestes partícules es perd en bona mesura.

15. També María Antonia Martín Zorraquino i José Portolés Lázaro (1999: 405 i ss.) classifiquen i subclassifiquen amb gran detall; així parlen de «estructuradores de la información (comentadores, ordenadores, digresores), conectores, reformuladores, operadores argumentativos, marcadores conversacionales», etc.

Vegem el comentari de Maria Josep Marín Jordá (2005: 57):

De fet, el terme marcador discursiu és, probablement, el més usat per designar un conjunt d'expressions bàsiques en el discurs oral però difícilment classificables, i per tant incòmodes des del punt de vista de la gramàtica tradicional, que generalment les ha marginades i ha eludit el seu estudi per considerar-les una mostra del caràcter subsidiari de la llengua parlada respecte de l'escrita.

No m'hauria d'estendre més. No pretenc fer una revisió de l'abundantíssima producció sobre marcadors discursius,¹⁶ que inclou, com és habitual, una certa dispersió terminològica. L'obra suara citada (Marín Jordá 2005: 60 i ss.) fa un bon repàs als treballs més recents i a les diverses fonamentacions teòriques. O també Montserrat González (2005), que fa un ampli buidatge de corpus oral. És, crec, dins aquest àmbit on caldria observar alguns usos de l'*idò*, que més amunt hem retolat com a consecutiu. Però encara cal un aclariment, per matisar una aparent col·lisió terminològica: un equipament escolar bàsic farà recordar al lector que les «oracions consecutives», tradicionalment integrades en les subordinades adverbials / circumstancials, eren oracions del tipus

Tantes vegades ho va dir, **que** m'ho vaig creure

on tindríem una estructura de dues oracions en relació de subordinació, o interordinació, com prefereixen altres autors. És evident que no és aquest el nostre àmbit ara mateix, és més ampli. La proposta és que tindríem, doncs, un *idò* marcador discursiu amb valors de:

a) Arrancada: estam a un restaurant, hem mirat la carta, al cap d'un estona reapareix el cambrer i algú diu:

—*Idò*, jo de primer demanaré una ensalada; de segon...

b) Represa: interromp la conversa, parlava d'en Toni, me'n a vaig la cuina, i reprenc quelcom que estava contant:

16. És interessant de consultar el *Diccionario de partículas discursivas del español* <<http://textodigital.com/P/DDPD/>>, encara en construcció. El model lexicogràfic inclou semàntica, sintaxi, posició, prosòdia, etc. Conté àudios i una bibliografia ben àmplia. Curiosament, i preterit en l'ordre alfabètic, no inclou el *pues*, potser esperant a obrir-se camí en la complexitat.

—...*idò*, en Toni no vol venir, i ho entenc, perquè...

En aquest cas l'*idò* (a diferència de l'*idò*-4, afirmatiu) no toca la línia de base, és discursivament un introductor de conversa que reprèn el tema interromput, i que actua de marcador del tema. Diria que aquest *idò* de represa és molt freqüent en converses telefòniques, on els interlocutors, sense l'ajut del cara-cara i la gestualitat, s'interrompen amb més freqüència i alteren els torns de paraula, ço que fa més necessari un «*idò*, açò que et deia...».

Les converses són interaccions constantment interrompudes, obrint temes nous i reprenent-los, incloent llargs monòlegs que volten el camí, en el sentit que la retòrica clàssica donava al terme *període*; posem que algú ha intentat parlar del que havia passat dissabte a la nit, però la conversa, interrompuda, ha migrat cap altres territoris; però el parlant insisteix:

c) Continuïtat:

Dissabte *idò*, hi havia una gentada, en vols d'al·lots i gent jove...

Vegem ara la transcripció d'una conversa real. Parla un artista d'Alaior (Menorca):

[Sobre l'obra actual]

Tenia coses fetes a partir de l'any dos mil, però açò sí, he fet en lo que se refereix a lo que faig, i me coneixen més, que és es lapis o grafit, *idò*, ja, com que en venc bastantes...

[A quina hora fas la fotografia?]

...fas sa fotografia, hi tornes, fas ets apunts, i a s'estudi, lo que feien es mestres d'aquell temps, *idò*, lo que fan és es *boceto*, fer-lo ja retocant...

[Sobre una sala d'exposicions]

...es fill major en Miquel, qui és es qui ara ho regentarà, l'ha volguda reactivar [la sala] i es mes de juny, *idò*, la va inaugurar i un poc antes me van insinuar..

L'entrevista acabava amb l'entrevistadora dient:

Molt bé, *idò*, Senyor J.P.J., lo primer enhorabona per s'exposició i moltes gràcies per atendre'ns.

d) Contrast:¹⁷

—No m'agraden ses lleties
—Idò, a jo molt

e) Conclusió:

Hem conduït una llarga conversa entre dos, cap al final, i després d'una pausa, un dels dos, com a comiat, diu:

—*Idò*, ja veurem com acaba.

I aquesta altra:

Què va passar? *idò*, vol dir que quan va veure que no arribàvem, va replegar es tapinets, va tancar i se'n va anar.

O en prosa publicada:

En Pere, palejant, palejant, sospirava.

—Però encara te'n diré una altra—continuà, implacable, en Joan—; una de freda i s'altra de calenta. Tu no ets homo per na Margalida, mentres a ella no li hagin fuit es grius d'es setze anys que té.

—Digau —respongué en Pere, sense atrevir-se a mirar son company.

—*Idò*, vull dir —replicà en Joan, com un qui no diu res— que lo natural és que ella, a sa seva edat vulgui un fadrí ben vestit, guapo, airós, ben taiat... (NM)

Un *idò* que arranca converses, que les fa progressar, que les conclou.

—Com na Bèt el veu tan xalest, li diu:
—Mai diries qui he vist avui!
—I qui has vist? —diu ell.
—*Idò* es meu germà Bernadet! —diu ella. (NM)

També podria precedir —que no encapçalar— una pregunta:

17. Aquest valor contrastiu és clarament compartit amb el *pues* espanyol, lluny ja de valors originaris consecutius o temporals. A. *Aquí no hay cigüeñas*. B. *Pues en mi pueblo hay cientos*. (I. Bosque 2009: 46.12p).

Sant Pere se'n va amb es pa cap an el Bon Jesús i li va dir:

—Ell m'ha costat molt es fer-li treure, an es pa, perquè no en tenia més; però me l'ha arribat a donar, i sols no n'hi ha quedat per a ell menjar.

—*Idò*, ¿saps què has de fer? Torna-hi i diga-li que te doni sa carabasseta de vi. (RM)

El darrer és un exemple una mica particular, *¿saps què has de fer?* és més aviat una pregunta retòrica, no és petició d'informació. No puc demanar el que ja sé, si fos una autèntica demanda d'informació hauria posat un *que*

que saps què has de fer?

però en tal cas ja no hi podria haver un *idò* consecutiu introductori.

En la parla col·loquial, i en els textos, trobam la forma composta: *hala idò!*:

—Cent lliures vos en don.

Ell que sí, s'altre que no, fins que per fi En Pere diu:

—*Hala idò!* se l'endugui, perquè és vostè. (RM)

La conductora d'un programa de ràdio s'acomiada dels oients:

—*Bé idò*, fins dilluns qui ve, i a tu, Joan, [el convidat habitual], gràcies una vegada més. i en Joan diu:

—*Hala idò*.

Els dos *idò* conclouen, ambdós descendents.

2. IDÒ (2) INTERROGATIU

Estic reunit amb uns col·legues en sessió fora hores, quan apareix un col·lega que no és esperat:

—*Idò?*, què fas aquí?

—Al·lots, *idò?*, què feis encara aquí? o no partiu?

—En Joan està ingressat a l'hospital.

—*Idò?*, què li ha passat?

Podria ajuntar els dos anteriors en el següent diàleg:

- Idò?*, què és que hi ha de nou, Joan?
- Que no vol entrar.
- Que no vol entrar? *idò*, que no entri.

Fa unes setmanes un col·lega arriba al treball amb un ull tapat, quelcom ben aparatós que anuncia algun tipus d'accident; el que va seguir en entrar a la sala, és tot un seguit d'*idò* que amb èmfasis i intervals diversos recorrien tota l'escala cromàtica.

Tenim aquí un **valor interrogatiu**, un *idò* amb independència melòdica, que potser caldria escriure sempre com a forma independent. De fet, sovint apareix sol, altres vegades introdueix una interrogativa, així:

- Idò*, Pere, quin senyal per aquí? (R.Mn.)
- Idò*, no deien que s'operació havia anat tan bé? (NM)
- Idò*, mon pare —li deia es fi—, ¿Com és que avui qui heu agafat tant de peix esteis tant trist? (R.Mn.)

En el diàleg, tanmateix, no és necessàriament el primer torn

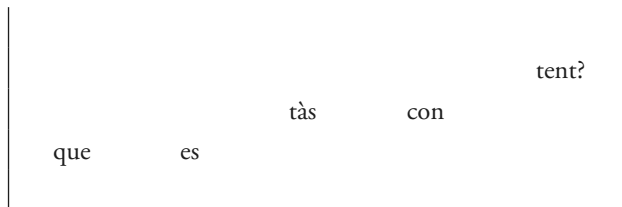
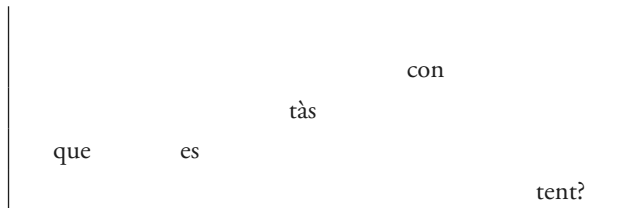
- Sí que hi som tots —li deien.
- No encara —deia ell.
- Qui falta, *idò*? (R.Mn.)

o potser és l'*idò* consecutiu? Probablement.

I tot sol podria ocupar un torn de paraula:

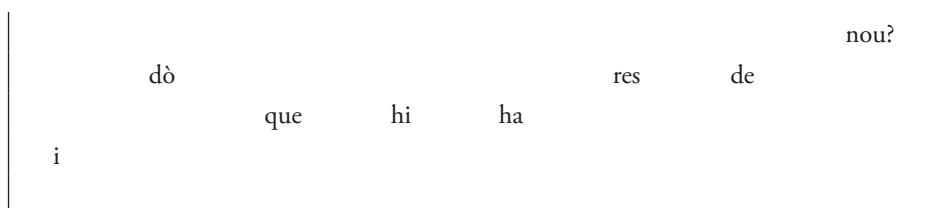
- Hem venut sa casa.
- Idò?*
- Era una oportunitat.

Aquesta versió tanmateix podria adoptar una línia ascendent, talment ho fan moltes interrogatives absolutes:

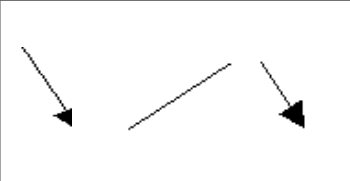
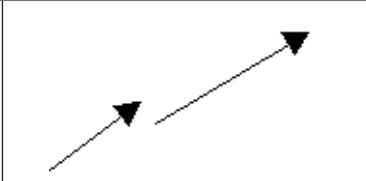

així també amb un *idò*:

«*idò*, que hi ha res de nou?» vs. «*idò*, que hi ha res de nou?»

on l'interès i l'èmfasi determinen la tria del primer o segon contorn. Imaginem que algú apareix inopinadament, sobtadament a casa: en el primer cas manifestaré la meva alarma; en el segon cas, el to ascendent, més desinteressat, no presagia res de nou ni molt greu. En ambdós casos, el més notable és que partícula i oració comparteixen configuració.

	
«idò? Que hi ha res de nou?»	«idò? Que hi ha res de nou?»

En el quadre sinòptic, més amunt, he transcrit un *idò* descendent-ascendent, tal com és el contorn en les interrogatives absolutes més canòniques a la nostra illa, o més exactament, un petit apèndix ascendent en el ponent de l'illa i un ascens més notable, i característic, en direcció a Maó.¹⁸

Badia Margarit (1994: 316) dóna entre els valors de *doncs*, un *i doncs?* «com una manera d'iniciar una oració, potser en una expressió el·líptica o en tot cas de significació molt vaga; sovint un pretext per a adreçar-se a algú (sense saber concretament què dir-li), per a començar una interlocució (potser temible o no agradable), etc.», i ho comenta:

i doncs? Pot voler dir moltes coses: 'què farem, ara?', 'te'n sortiràs?', etc.

Badia Margarit parla d'una partícula amb dues síl·labes, *i doncs?*, amb la copulativa inicial. Imaginar que aquest valor interrogatiu pugui ser l'origen de l'*idò* és temptador, però no caurem ara, de moment, en aquesta temptació. Tanmateix el DCVB l'esmenta entre les seves fonts i en dóna exemple:

Y donques, ¿què direm de bo? (Vict. Cat., Sol. 27)
I donc, que tabé veniu a vila? (Massó Croq. 30)

El *pues* castellà, tan polivalent, coneix també aquest valor interrogatiu:¹⁹

18. Vegeu *l'Atles interactiu de l'entonació del català*, clicant en el mapa damunt l'illa de Menorca, i accediu a > enquestes > interrogatives, etc. dins <<http://prosodia.upf.edu/atlesentonacio/cat-tobi/index.html>>.

19. No sabia, tanmateix, determinar dins quin àmbit dialectal o registre de la llengua espanyola és habitual aquest valor, que no sol aparèixer en les principals gramàtiques de referència que he pogut consultar, però sí a alguns diccionaris, com els citats aquí. Un equivalent que podem sentir seria: A. *Oye, que no voy a poder ir.* B. *¿Y eso?*. Amb tot, Gemma Rigau ja m'adverteix que el *pues* dóna molt de joc, i m'obre camins que aquí no podré seguir, sense embarcar-me en una àmplia anàlisi contrastiva. Me n'adon que no puc perdre'm amb l'espanyol pels altiplans i selves sudamericanes.

—Hoy no puedo ir contigo al gimnasio.
—¿Pues?

Pels exemples adduïts, i altres, el *pues* interrogatiu, a diferència de l'*idò*, sol tenir exclusivament caràcter de resposta:

—Esta noche no iré a la tertulia.
—¿Pues? (M.M.)

—No me esperéis esta tarde.
—¿Pues? (DRAE)

Si no és que considerem el present *idò* (inici de conversa, introductor d'una interrogativa) també com una resposta vista des de la pragmàtica: és pregunta gramatical, o és resposta pragmàtica a quelcom que he sentit, que he vist; l'he vist arribar, no l'esperava, i deman:

—*Idò*, què fas aquí?

L'*idò* interrogatiu també es podria descriure formant part d'aquell ventall de partícules introductòries que d'alguna manera condueixen o restringeixen l'àmbit de la pregunta. Enfront a preguntes neutres tenim preguntes orientades, al sí, al no, confirmatòries...²⁰ sense sortir de l'illa menor (marcades amb asterisc les que no serien possibles):

**idò*, que vindràs?

**idò*, vindràs, és ver?

idò, o vindràs?

idò, o no vindràs?

idò, què és, que no vindràs?

idò, vols dir que no vindràs?

20. Gemma Rigau i Pilar Prieto (2007), en parlen àmpliament i referint-se als diversos dialectes catalans. El treball estudia les interrogatives absolutes encapçalades per *que*.

Aleshores la qüestió és si l'*idò* interrogatiu imposa alguna restricció; altrament, quines preguntes poden estar encapçalades per la partícula; tot fa pensar que atès que en aquest cas l'*idò* trasmet un matís de sorpresa, difícilment pot encapçalar una interrogativa neutra:

* *idò*, que vindràs?!

I si l'encapçalàs no seria aquest *idò*. En qualsevol cas l'*idò* que ens ocupa ha de mantenir independència melòdica, ço que faria difícil descriure-la com a partícula introductòria a una interrogativa: l'*idò* precedeix una interrogativa, no l'encapçala. No seria el mateix

Idò? vol dir que no vindràs?
Idò vol dir que no vindràs?

i		vol				vin	
	dò?		dir	que	no		dràs?

						vin	dràs?
i	dò	vol	dir	que	no		

on en el segon cas tindríem la versió consecutiva + pregunta induïda que espera la resposta *no*.

3. *IDÒ* (3) INTERJECCIÓ

—*Saps què? hi vas tu, noltros vindrem més tard.*
 —*Idò!*

Li deman a un amic si em farà una feina que ell no en fiava, i em reprèn:

-*Idò*, ja la faràs tu, ja pots esperar assegut.

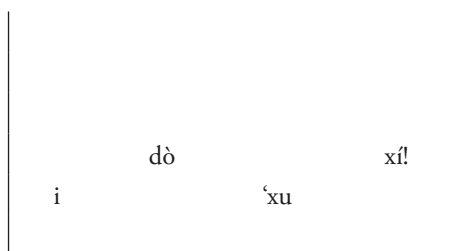
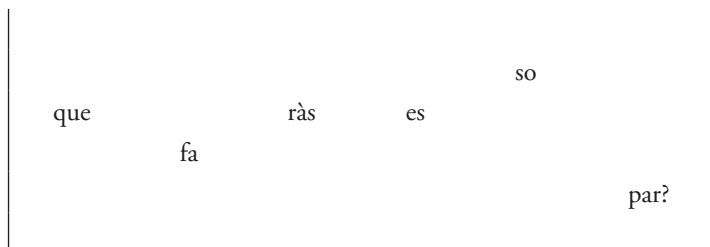
O també:

—Què val aquesta?
—Dotze euros.
—*Idò!*

És la meva protesta, dita en confiança, davant un preu que em sembla excessiu.

Un *idò* amb **valor de desacord**, protesta; proposta inacceptable. Es produeix amb allargament sil·làbic i melòdicament tendeix a ser melismàtic, tot formant una figura de «quatre notes», permeteu-me, el que en música gregoriana en deien un *torculus resupinus*. El mateix contorn es pot sentir en la forma composta *idò a(ixu)ixí*, sentida en un context real:

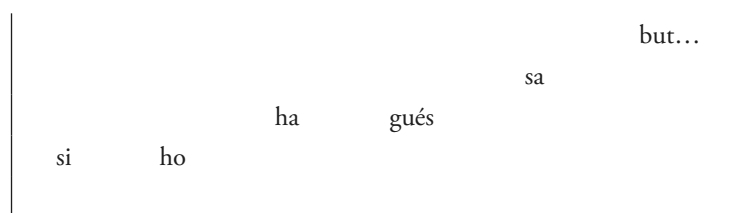
A. Que faràs es sopar?
B. *Idò 'xuxí!* (jo? l'he de fer jo, altra vegada?)

Aparentment podria ser vist com una interjecció; en tal cas parlariem d'una interjecció fàtica, en el sentit definit per M. Josep Cuenca (J. Solà *et alii* 2002: 3224) en el capítol que dedica a classificar les interjeccions des del punt de vista de les funcions lingüístiques: «[...] les que indiquen una actitud del receptor respecte al

que diu l'emissor (assentiment, negació, acord, desacord)». De fet, tot sovint l'*idò* apareix tot sol, prosòdicament autònom, i es realitza amb prou moviment melòdic; però també podríem veure en aquest *idò* una exclamativa (una interjecció és sempre una exclamativa!, però no a l'inrevés) amb sintaxi defectiva, fragmentària, tal com, per exemple, l'usa Jaume Solà (1990: 61) referint-se a *rai*: «les construccions exclamatives, en molts casos, són construccions sintàcticament defectives [...] amb una part el·líptica recuperable pel context». Solà, tanmateix vol anar més enllà, descriu un *rai* com emfasitzador del tòpic.

Darrere aquest *idò* sempre ens sembla sentir alguna cosa inacabada. La parla espontània és plena de construccions defectives, de sintaxi interrompuda, pensem en la freqüència de condicionals inacabades:

En conversa real, un grup d'amigues fa la crònica d'un dinaret:

- I de postres mos van donar menjar blanc, va ser...[ajunta dos ditets davant la boca tancada, que volen dir: boníssim]
 —*Idò*, no hi ha com ses coses antigues.

El gest remata la frase, però l'*idò* no és el que ara ens ocupa, és el següent, l'*idò* afirmatiu.

De fet, moltes altres interjeccions suggereixen el que podria venir després, i adverbis, i jaculatòries, si ho hem de dir tot.

Aquesta variant de l'*idò* diria que és la menys present en els textos dialectals, però vet aquí justament un cas on no hi ha el·lipsi, al contingut de la protesta expressat en l'*idò* li segueix una pregunta:

- Ai, senyor! ¿O és vostè? esperi un poc; aquesta olla acabarà es bull, i llavors en parlarem
 —¿Què deis? ¿Acabarà es bull? I jo que veig que no té foc! —contestà es senyor
 —*Idò!* ¿O es pensa vostè que encara anam tan atrassats que hàgim de mester foc? (R.Mn.)

- ¿Que són mallorquins, vostès?—va demanar sa dona grassa.
—No: som de Ciutadella.
—No sé on és Ciutadella.
—*Idò*, a s'illa de Menorca, en es cap de mestral.
—Doncs..., mallorquins. (N.M.)

4. *IDÒ* (4) ADVERBI AFIRMATIU

Vet aquí el que sembla ser el valor més curiós i original, el que més s'allunya del significat consecutiu original, una mica intrigant a dir ver. Un *idò* que indica acord, assentiment, concessió: *sí, així és, d'acord, exacte, raó tens...* És un *idò* amb uns valors que fan difícils interseccions i contactes amb els *doncs, pues, entonces...*

Tonalment és sempre descendent i amb vocació solitària; en la transcripció (v. quadre sinòptic) proposava un H*L, és a dir, a diferència dels altres, l'accent tendeix a situar-se clarament en a la primera síl·laba, un *idò* contundent, resolutiu, que tendeix a manifestar-se acústicament amb un notable increment de la intensitat damunt la *i*-. A diferència de l'interrogatiu (*idò*-2) toca la línia de base, i probablement es realitza fonèticament amb un interval menor, però caldria fer-ne una comprovació més àmplia i sistemàtica.

Veig algú que està intentant fer una cosa que no li surt, i al final ho endevina:

- Que ho faig bé, així?
—*Idò*, així, bé vas.

—Com va anar el concert?
—Beníssim.
—*Idò*.

Al mercat una senyora demana patató. El botiguer n'hi va omplint una bossa, i a un cert moment diu:

Idò, així estarà bé.

Diumenge dematí, bones sabates i xandall:

- Que vas a caminar?
—*Idò*, a veure si suam un poc.

Vegem el següent diàleg:

- A. I ont és que 'nau a fer sa darrera? [darrera copa]
B. Allà davant, a ca'n Pepe.
A. Què és, es cap de cantó?
B. *Idò*.

I aquest altre:

- Avui per avui sortir a sopar, què vols que et digui, és mal de fer que no se'n vagi a més de 50 €, només que demanis un vinet bo...
—*Idò*, així és.

O també:

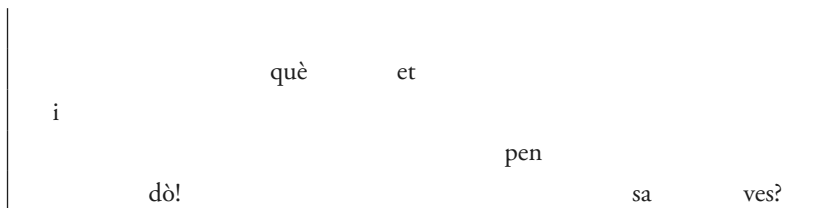
- Es robiols aquests, són de peix, és ver?
—Sí, que en vols un?
—*Idò*.

Li dic a un amic:

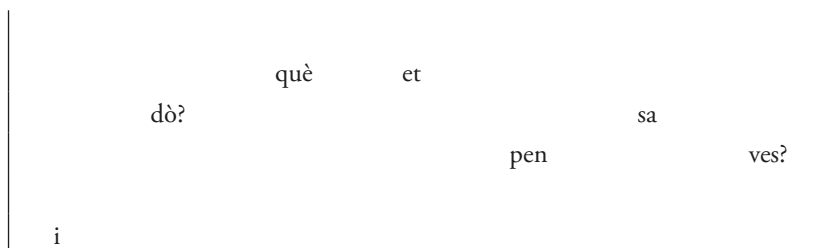
- I ahir quan vas tancar es bar encara devies anar a ses festes d'Alaior?
—*Idò*, allà va!

L'exemple següent podria considerar-se inclòs en el mateix valor dels anteriors; parlam d'algú que esperàvem i que finalment no va venir:

- Vénga esperar, i no va venir
—*Idò*, què et pensaves? o no el coneixes?

On vol dir: 'sí, ja el conec, ja sabia que no vindria'. Però també podria ser entonat com l'interrogatiu en la versió que segueix, on l'estructura interrogativa té també un altre significat: 'no sé de què te sorprens, ja veig que no el coneixes'.

—I quants d'anys tenia?
—Setanta-nou, però feia temps que estava malalt.
—*Idò*.

Me diu: «Anam a Lluçmaçanes a glosar...»

Dic, vale, qui serem? diu: hi haurà, jo, l'amo en Toni. Dic, *idò*, a quina hora? (AADCIB)

—[...] anava tapat allà davant
—*Idò*.
—[...] maldant que es de davant no li escapàs res, perquè si li escapava res era tot seu. (AADCIB)

—Què li deia, aquell alova de ciutadellenc, a na Joana?
—Si era ver que tots es de Ferreries teníem sa panxa roja.
—I tu totd'una t'hi vas mesclar.
—*Idò*! Jo li vaig dir que lo que teníem es joves de Ferreries era es punys rostits. (C.V.)

L'*idò*-4 tot sovint apareix sol, de forma conclusiva:

Quan va sentir allò d'*esmorzar*, encara que no sabés ben bé què volia dir, va pensar que an aquelles hores devia esser cosa de berenar, i com que sa fam l'alçava en pes, va contestar:

—*Idò*! (Nov.Mn.)

Reprendré un exemple de més amunt:

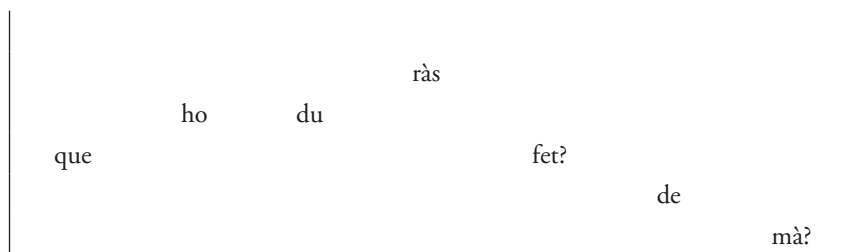
Intenten localitzar una persona, situació molt quotidiana, si el coneixes, si no el coneixes...

A. Sí que el coneixes, en Tomeu que feia feina de recader...
B. Sí, ara! sé qui me dius, ara el tenc davant.
A. *Idò*, un cunyat seu.
B. Ah! aquell qui va ser caixer fadrí?
A. *Idò*.

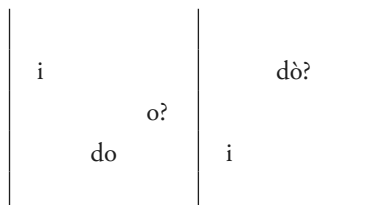
Apareixen aquí, en un diàleg real, l'*idò*-1 i l'*idò*-4, consecutiu i afirmatiu.

ELS CONTRASTOS

Només a tall d'exemple. Alguns d'aquests *idò*, prosòdicament caracteritzats, en no poques situacions podrien entrar en contrast. Posem que deman a un col·lega si portarà feta una feina sobre la qual hem estat parlant; li dic:

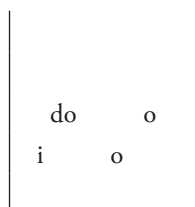

i la resposta podria ser:

Amb l'*idò*-2, interrogatiu, voldria expressar la seva sorpresa, com dient que no era demà, o que demà és molt prest.

O bé:

Amb l'*idò*-3, interjectiu, on em voldria dir: 'no t'ho pensis per res, que de cap manera, què t'has cregut'.

I aquí el meu col·lega em diu que sí amb l'*idò*-4, afirmatiu: 'que d'acord, la feina demà estarà enllestida, un col·lega seriós, idò'.

CONCLUSIONS

El manteniment en el corpus d'obres sobre lingüística d'un terme tan indefinit com «partícula» deu tenir a veure amb la multifuncionalitat irreductible, resultat d'orígens i evolucions diverses. L'*idò* que hem considerat aquí n'és un exemple, que ens remet a canvis, evolucions i acumulacions que arranquen ja en època romànica. L'*idò* és sentit pel parlant illenc com una partícula força potent, versàtil, viva i ben fixada, i tanmateix, la caracterització sintàctica i prosòdica que n'hem fet (amb quatre valors bàsics) exigirà ulteriors comprovacions; així, per exemple, els marges fonètics en què es mouen l'*idò*-2 interrogatiu (en la versió descendent) versus l'*idò*-4 afirmatiu, també descendent. Potser amb el temps descobrirem nous matisos i, el més important, potser construïrem algun model explicatiu i creïble que unifiqui els valors diversos aquí proposats.

La idea que els diversos *idò* poden entrar en contrast resulta ara mateix defensible. Òbviament, proposar formalment un contrast fonològic exigiria dur a terme tasques d'identificació, discriminació, percepció discontinua, etc.

Resta oberta la qüestió de l'origen: un *idò* fill de *doncs*, rastrejar els textos col·loquials per determinar com una partícula inicialment consecutiva adopta molts altres valors.

IGNASI MASCARÓ
Institut Menorquí d'Estudis

REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES

- ALOMAR, Antoni I. & Joan MELIÀ (1999) *Proposta de model de llengua per a l'escola de les Illes Balears*, Mallorca, Ed. Moll.
- BADIA I MARGARIT, Antoni M. (1994) *Gramàtica de la Llengua Catalana*, Barcelona, Enciclopèdia Catalana.
- BOLINGER, Dwight (1989) *Intonation and Its Uses*, California, Stanford University Press.
- BOSQUE, Ignacio & Violeta DEMONTE, coords. (1999) *Gramática descriptiva de la lengua española*, Madrid, Espasa, 3 vols.
- BOSQUE, Ignacio, coord. (2009) *Nueva Gramática de la Lengua Española*, DRAE, Madrid, Espasa.
- CASTELLÀ, Josep M. (1992) *De la frase al text*, Barcelona, Empúries.
- COROMINES, Joan (1988 i ss.) *Diccionari etimològic i complementari de la llengua catalana* (=DECLLC), Barcelona, Curial.
- CUENCA, Maria Josep, dins Joan Solà *et alii* (2002) *Gramàtica del Català Contemporani*, Barcelona, Empúries.
- (2008) «La pragmàtica en la gramàtica», Lliçó inaugural del curs 2008-2009, Institut d'estudis Catalans.
- FERRARI A. & C. ROSSARI (1994) «De *donc* à *dunque* et *quindi*: les connexions par raisonnement inférentiel», *Cahiers de linguistique française*, 15, pp. 7-49.
- GONZÁLEZ, Montserrat (2004) *Pragmatic markers in oral narrative: the case of english and catalan*, Amsterdam/Philadelphia, John Benjamins.
- MARÍN JORDÀ, Maria Josep (2005) «Marcadors discursius procedents de verbs de percepció: argumentació implícita en el debat electoral», *Quaderns de Filologia* (annex 59), Universitat de València.
- MARTÍN ZORRAQUINO, María Antonia & José PORTOLÉS LÁZARO (1999) «Los marcadores del discurso», dins Ignacio Bosque & Violeta Demonte, coords. (1999), pp. 4051-4213.
- PRIETO, P. & G. RIGAU (2007) «The syntax prosody interface: catalan interrogative sentences headed by *que*», *Journal of Portuguese Linguistics*, 6/2, pp. 29-60.
- SCHIFFRIN, Deborah (1987) *Discourse Markers*, Cambridge University Press.
- SOLÀ, Jaume (1990) «Sobre la partícula *rai*, i els tòpics», *Caplletra. Revista Internacional de Filologia*, 8, pp. 55-68.

Citacions dels exemples:

- (AADCIB) *Arxiu Audiovisual dels dialectes catalans de les Illes Balears* (2003) DVD, dir. Jaume Corbera, Palma de Mallorca.
- (C.V.) *Ciutadella Veia* (1972) de Joan Benejam, Eds. Nura, Ciutadella.
- (R.Mn). *Rondalles Menorquines* (1982) , Andreu Ferrer, Ed. Nura.
- Florit Nin, Francesc, (article de premsa, cedit per l'autor).
- (N.M.) *Novel·letes Menorquines* (1976) d'Àngel Ruiz i Pablo, ed. Moll.
- (M.M.) María Moliner, *Diccionario de uso del español*, edició electrònica.
- (DRAE) *Diccionario de la Real Academia Española*. 2ona. Edició electrònica.